

Миленко Ергович

БУИК РИВЕРА

traduki^T

Тази книга е осъществена с подкрепата на ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която членуват Федералното министерство на европейските и външните работи на Република Австрия, Федералното министерство на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската фондация за култура „Про Хелвеция“, „Кulturkontakt – Австрия“, Гьоте-институт, Словенската агенция за книгата и фондация „С. Фишер“.

Copyright © 2011 by Miljenko Jergović

BUICK RIVERA, Durieux, Zagreb, 2002

© of the translation S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Жела Георгиева, преводач, 2011

© Капка Кънева, художник, 2011

© Издателство ПАНОРАМА, 2011

ISBN 978-954-9655-47-6

Миленко Ергович

ПАНОРАМА

НАМЕРЕНИ
В ПРЕВОДА

**БУ И К
Р И В Е Р А**

новела

Преводе от хърватски
Жела Георгиева

София, 2011

Пролетта закъснява в Толедо, Орегон. Хасан Хайгур вече два часа сваля снега и леда от колата. Първо махна онова, което беше наваляло през нощта, ей така, с голи ръце; без да се бои от ледените докосвания, презръщаше снега и го смъкваше от капака на мотора, после от предното стъкло и от покрива, заобикаляше отзад, още две-три презръдки и работата кажи-речи беше свършена. Ако някой можеше да го види – но никой не го видя, защото кой при минус двайсет градуса ще се навърта наоколо и ще гледа какво правят хората, – щеше да се закълне, че този човек обича своя сребърен Буик Ривера, първа серия от 1965-та, повече, отколкото мъж обича колата си, че вероятно няма деца и съвсем сигурно не е родом от Орегон. Само един чужденец може да е толкова безразличен към зимата, и то чужденец, дошъл от някаква далечна сурова страна, където телата не измръзват лесно, а хората не знаят що е болест. Лекарят им служи само

за установяване на смъртта, защото най-големият им страх, възможност единственият, е да не бъдат погребани живи. Случайният наблюдател щеше да бъде прав за всичко – или за по-голямата част от казаното, – стига да го имаше и да беше видял онова, което следваше след презръдките. Та като почисти колата от прясно нападения сняг, Хасан Хайдур се захваща с нещо, което още продължава и ще му отнеме най-малко час. Простира прег Буика овча кожа, каквато на изток от Европа се използва при ислямски молитви, и нарежда върху нея своите инструменти: две пластмасови лопатки с гумирани ръбове, по-малка и по-голяма, шишенце със спрей за размразяване на стъкла, спрей за размразяване на брави, метлички, гумену стъргала и шпатули, няколко пластмасови шила, неясно за какво точно се използват, три ръчно поръбени парцалчета от грубо войнишко сукно и още едно от мека еленова кожа. Накрая слага пакета с цигари и върху него пластмасова запалка за еднократна употреба, отгръпва се една крачка, проверява дали всичко е тук и дали всичко е подредено както трябва, потрива ръце по-скоро заради добре свършената работа, отколкото от студ, и започва. Сантиметър по сантиметър сваля леда и внимава, досуц като археолог над фараонска мумия, да не ограска колата. Прави го с невероятна вещица, използвайки всеки един от двайсетината инструмента, наредени на овчата кожа, после ги връща на същото място, старайки се да бъдат чисти, без бучици прах и ледени кристали. Ако не постъпваше винаги така, овчата кожа отдавна щеше да почернее от мръсотия, нямаше да бъде по-бяла и от сняг, сякаш току-що свалена от рекламните за сардински сирена. Личи си, че човекът има опит: зимите в Орегон са дълги, а тази му е двайсетата поред; личи си също, че

в живота на Хасан Хайгур няма много неща, които да му доставят такава радост; че не е от онези болезнено-педантични и погредени хора, подхождащи с еднаква грижа към всяка работа, защото, ако беше такъв, никога нямаше да я свърши, нямаше да има време за сън и щеше да по-лудее от тази погреденост, абсолютно чужда на неговото социално положение. Не е нито крал, нито благородник, че камериери и лакеи да се грижат всичко около него да бъде чисто и погредено. Но дори да беше, не е за вярване, че би позволил на някой друг да свърши тази работа вместо него, колкото и продължително да трае и да се повтаря, докато властват зимата, ледът и снегот. Всеки човек обаче има едно или две неща, към които се отнася по този начин и всеки някъде го чака неговият Буик Ривера – това може да бъде кола, колело, писалка, дори компютър; може да бъде куче или кон, нещо, което ще го накара да се стегне и съсредоточи, ще го направи по-добър и по-търпелив, само че не всекиму е отредено да се срещне с това нещо в живота. Хасан Хайгур трябваше да прекоси океана и след като му свърши специализацията, да живее в бекярски стаички и долнопробни хотели, да върши милион работи, преди някой да му повярва, че е филмов оператор; трябваше да се мести от град на град и от щат на щат, за да стигне най-накрая в Толедо, Орегон и тук на паркинга пред супермаркета да види него (или може би нея), Буик Ривера, блеснал на августовското слънце така, че очите го заболяха от блясъка му. *Ето го, като камък в Почител при изгрев слънце* – помисли си, влезе в супермаркета, потърси управителя, който му предложи да изпробва колата, *няма какво да ѝ изпробвам*, и му брой осемстотин долара. Само чужденците държат такива суми в брой и само те носят всичките си пари със себе си. Управителят извади своите

неща от багажника, предаде ключовете и документите на Хасан, напомни му, че трябва да внимава с маслото и водата, сбогува се с буика и сделката приключи.

От този ден Хасан Хайдур придоби имунитет към повечето разочарования, на грубите гуми отговаряше като дервиш, обзет от най-гълбоко смирение, а чуждата нервност приемаше както мостът приема реката – колкото и буйна да е тя, той стои неизменно спокоен над нея. Буик Ривера се превърна в център на неговата уравновесеност; предани един другиму, човекът и неговият автомобил праеха онова, което хората, ако не са свещеници или психиатри, в никакъв случай не могат да си предложат взаимно. Кучетата, оставени от стопаните си да чакаят пред супермаркета, биха го разбрали. Притеснението, че няма да гойдат да ги приберат, че стопаните им ще останат завинаги в магазина и там ще намерят по-добри приятели, никога не ги напуска. Дори през целия им кучешки живот всекидневно да бъдат оставяни пред супермаркета, те пак няма да свикнат и ще скимтят, ще лаят и ще гледат тъжно, като че ли са оставени за първи път. Не са глупави да не могат да разберат, но тяхното притеснение е по-силно от всякакъв разум, защото бива възнаградено от безмерна радост, когато приятелите им се върнат. Навикът би унищожил радостта, а това не си струва нито в кучешкия, нито в човешкия свят. Прег своята стара кола човекът е като кучето пред супермаркета. Това никога не могат да го разберат хора, които карат нова кола, а и онези, които мечтаят за нова, а старата им служи само като доказателство за временната им бедност. Буик Ривера поглъщаше всички бесовете, които се бяха насъбрали в душата на Хасан, всичко, което поемаше от другите, а не можеше да се побере под кожата му, и

като неразтворим отпагък, като найлонова торбичка на гъното на морето несмяно циркулираше по вените му.

Забърсваше с еленовата кожичка фаровете, когато Ангела се събуди за първи път. Погледна часовника – единайсет и петнайсет, обърна се на другата страна, видя, че го няма, две мънички саби на недоволство се появиха на крайчеца на устните ѝ, останаха тук няколко секунди и изчезнаха, щом отново потъна в сън. Ангела Раубал прекара напрегната нощ. От театъра я гокара Ал Рахими, нощен портиер и статист в „Лебедово езеро“, чак някъде към пет часа. После поседя в кухнята и си поплака заради младата луна, простудата, лудостта на режисьора или обигена, че Хасан вече не се събужда, когато тя се прибира. Някога беше различно, мислеше си, някога допринкваше като доволно купре, все едно колко е часът, а сега гиша дълбоко, потънал в сън, който не може да бъде пробит дори от бормашина, гиша като заспало в киното геме.

Хасан Хайдур дълго се приучваше към това гишане, откакто за първи път си помисли, че любовта се превръща във война и че се старая по-скоро да надхитри Ангела, отколкото да ѝ угоди. Взираше се в мрака, виждаше я как стои на вратата на стаята и чака, понякога по десетина минути, мислено го зове да се събуди, моли го и се ядосва, прозява се и се мръщи, сякаш креци, маха му с ръка, а накрая си тръгва като малка тенисистка след поражение, утешавайки се, че причината е във възрастта: някои мъже започват да хъркат, въпреки че в началото на брака това не им се е случвало, а други, ей нà, заспиват непробудно. Тогава му ставаше мъчно: стори нещо лошо, но почти нямаше избор. Ако я беше посрецнал буден, който знае с какви бесове щеше да гоїде. Хасан не си спомняше нощи и утрини, в които Ангела да се е върнала в добро

настроение, или просто ги изключваше от своята стамбука. В един момент, не знаеше кой, той започна да забравя всичко добро, както дотогава забравяше всичко лошо. В теорията на брака пишеше, че това е моментът, когато преставаш да си влюбен. Въпреки това, докато ги пишаше дълбоко под одеялото и дебнеше как Ангела чака, му се искаше да го повика високо или поне да се прокашля и така да го събуди. Но тя се оттегляше на пръсти и не го будеше. Когато, след като се съблече, отвори и затвори хладилника и включи и изключи телевизора, се пяхаше в леглото, той вече спеше. Два часа по-късно се събуждаше, внимателно се измъкваше от прегръдката ѝ, полагаше ръката ѝ на своята възглавница и отиваше да провери дали са пристигнали сутрешните вестници, сядаше в кухнята, пушеше, четеше и пиеше първата си сутрешна кока-кола.

Ангела отново спеше дълбок сън, когато той, избърсвайки с най-финото парцалче стъклото и стопявайки леда от всяка брава на Буик Ривера, завършваше своя ритуал. Прибираше в черна платнена торба всички инструменти, слагаше овчата кожа в багажника, сядаше на седалката на водача, въздъхваше дълбоко и завърташе контактния ключ. Сърцето на мотора първо оживяваше, старецът забоботваше, най-напред шумно, а после все по-тихо, докато не се успокояваше в своя ритъм, неизменен от деня, когато Джон Кенеди бе убит в Далас. В този ритъм беше минал животът на хора, които не са се познавали помежду си, нито пък е имало вероятност някога да се срещнат. Хасан Хайдур не знаеше имената на всички собственици на буика, а те са били седмина, преди той да се срещне с последния в супермаркета, но чувстваше, че е в някаква мистична връзка с тях, по-силна от всякакви

други възможни връзки между хората. Пръстите му потъваха във вдлъбнатините на кормилото, изгълбани от някой друг през гългите години на шофиране, държейки волана по някакъв свой начин, зависещ от физическите особености и темперамента, от душевното състояние или кой знае от какво, но този начин е неповторим. Карайки кола, принадлежала на други хора, с течение на времето човек научава всичко за тях. Дали са били нервни, или флегматични, дали са карали с една ръка, докато другата им е била облежната на седалката до тях или е лежала неподвижно на скута им, или здраво са държали волана с две ръце от страх да не се случи нещастие, като постоянно са си представяли как пред колата изскача гете, а те не успяват да заковат на място. Онова, което за един е източник на нощни кошмари, за друг е най-голяма радост. Колата може би няма душа и ум, но помни какви хора са я карали. От нейна гледна точка хората не се делят на такива, които карат бързо, и такива, които карат бавно, а на такива, които изпитват удоволствие от карането, и такива, за които карането е най-голямо мъчение. Най-кратко живеят колите, управлявани от уплашени и недоволни хора.

Като ямички в камъка, изгълбани от столетната струя на чешмата наред двора на най-голямата столачка гжамия – такава му изглеждаше на Хасан Хайгур гурята, оставена от миналото върху Буик Ривера. Той не възприемаше колата като нещо, което трябва да бъде заключвано през нощта и защитавано с аларма от крадци. Тя беше един живот, като по чудо отразен върху блестящия продукт на автомобилната индустрия в Детройт.

По обед Толедо, Орегон е пусто грауче. Който работи е или в Салем, или още по-нататък, в Портланд, гецага

са на училище, старците – на топло вкъщи. По главната улица минава само полицейската кола, снегоринът или комбиото, което кара храна за лудницата и затвора в предградието, но минувачи няма. По тротоара още няма нищи следи и никой не се радва на снега, който през последните шест месеца не се е разтопил. Хасан паркура пред „Алхамбра“ – заведение със зала за бiliar, открито преди няколко години от Хосе Гарсия Керитос, магритски художник, чешит и скандалджия. Беше забогатял с концептуалния си цикъл *Разговори с Гоя*, който според критиката по вълнуващ начин променял отношението съвременност – традиция и е бил централно събитие на Документа в Касел; бе пристигнал след това с огромна сума пари в Америка, защото в Испания вече не си говорел с нито един от трийсетте милиона испанци; на летището разгърнал атласа на Съединените щати, открил градче на име Толего и решил да се засели там. Само заради името. След като се разочаровал от първото Толего, повярвал, че второто трябва да бъде по-добро. Престанал да рисува, всъщност в Америка дори не беше пипнал четка или молив, и открил заведение, в което се отбиваха малцина заради непоносимия му характер и странния му навик по всяко време на деня да изхвърля гостите си и да затваря кръчмата, ако не хареса физиономията ти. Но той бездруго не живееше от „Алхамбра“. *Имам долари за три живота и затова в единствения си живот искам да виждам около себе си хора, а не мармоти*, каза на Хасан, който несъмнено му беше симпатичен, защото на лицето му нямаше нищо мармотско. *Ти приличаш на пълх, току-що изскочил от дупката си и озовал се сред американско семейство, което се опитва да го пребие с метли, такъв е погледът ти*. Хасан сви рамене и дружелюбно се усмихна. За разлика от повечето

хора, Хосе нямаше нищо против плъховете. *А ти си газден мошеник и тежко на онзи, който ти е приятел. Ако те пратя за цигари, няма да се върнеш, докато не ги изпушиш,* каза на Пиеро Маниньо, родом от Неапол и най-добрият, всъщност единственият истински приятел на Хасан. Та той значи не беше мармот. Барът на Хосе винаги беше отворен за тях двамата, но дори когато не беше, Пиеро просто позвъняваше на съседния вход и от прозореца на втория етаж голташе найлонова торбичка с ключ в нея. Хосе дори не си подаваше главата навън.

Пиеро седеше на бара и пиеше бира, Хосе четеше вестник, Хасан каза *ето ме, Хосе, без да откъсва поглед от вестника, попита колко жетона... Най-малко десет,* отговори италианецът. *Ще пийнеш ли нещо преди това,* попита Хасан по навик. *Няма начин,* твърде радостно отговори. *Какво, звездата пак ли беше нервна, чу се глас иззад „Толедо Нюз“.* *Не, защо?... Личи ти... Винаги изглеждам еднакво,* отговори Хасан, докато Пиеро вече нареждаше топките и избираше стик. Избира го дълго, както винаги мнителен и убеден, че подобно на картите за покер някои стикове са белязани и предназначени за губещи играчи. Хасан не се гразнеше, но не можеше да устои на изкушението да обясни, че подобна измама е невъзможна, не би имала смисъл и е ужасно да се съмнява в човек, който ги пуска да играят, когато им се прииска. Защо Хосе, който никога не играе, ще гържи на всяка цена да победи единият, а не другият? Пиеро нямаше отговори на тези въпроси, нито пък изобщо се интересуваше от тях. Той смяташе, че цялата житейска мъдрост се крие в съмнението, и непрекъснато се съмняваше в някого. Възрастните се различават от децата, а мъжете от жените по това, че не вярват на казаното от другите и се съмняват във всичко, което

те правят. Пиеро особено държеше незабавно да покаже на всеки, че е възрастен мъж. Всички се мъчеха да го излъжат, а той трябваше да им го каже. Най-добре преди още да са се опитали да го сторят. Не беше параноик, но за него нямаше нищо по-срамно от това някой да го излъже, а той, не дай си Боже, да не забележи. Животът му беше настроен веднъж завинаги по начин, който беше чужд на Хасан, но той приемаше приятеля си такъв какъвто е, само леко поуплашен – или по-точно би могло да се каже притеснен – пред онова, което този начин на живот можеше да му поднесе. Ако Хосе беше скаран с цяла една страна и беше дошъл в друга, защото бе по-голяма и щеше да му бъде по-трудно да познава и да мрази всеки в нея, то Пиеро беше този, с когото никої, освен тях двамата, не можеше да не се скара. На Хосе той само му харесваше, а Хасан го обичаше. Сляпо и безусловно, както се обичат приятелите в гревните книги.

В билиарда бяха еднакво добри или еднакво лоши. Резултатът всъщност винаги зависеше от настроението на Хасан. Ако беше прекалено весел и еуфоричен, какъвто е гнес, Пиеро нямаше никакви шансове, а ако пък беше спокоен и уравновесен, Хасан губеше всяка партия. Бяха възможни само два резултата: десет на нула за едния или десет на нула за другия, така че на наблюдателя, ако някога имаше наблюдател, играта изглеждаше крайно безинтересна. Леката ръка на Хасан и точното му око зависеха най-вече от Ангела. Ако беше в добър житейски период, нещо рядко, а през последните години – ендемично изключение, или ако беше на турне с театъра, ръката на Хасан ставаше тежка, окомото неточно, а движенията резки и Пиеро лесно печелеше всяка партия. Но ако плачеше рано сутринта, след като се върнеше от репетиция, или

ако разговаряше с Хасан нагълго и широко за желанията и проблемите си и за онова, което наричаше *общи планове* или неговите *характерни недостатъци*, или *различия в сравнение с нормалните мъже*, той беше непобедим. А ако се случеше по време на тези разговори да си изпусне нервите и да строши всички чинии, които не беше измил през нощта само за да ѝ стъжни живота, или да запрати телефона в стената, защото се развалил принтерът на компютъра само защото не знае да принтира правилно, в такъв случай той беше готов да си премери силите със световни шампиони по бiliarд. Те също нямаше да имат шансове.

Истински отчаяният човек никога не пропуска да вкара топката. Това е факт. И той доказва, че бiliarдът е игра на отчаяните. Срещу тях никой няма шанс и напразна е всяка тренировка. Световните шампиони тренират по шестнайсет часа на ден, ръката им се превръща в бiliarден стик и човек би казал, че това е съвършенството. И няма нищо повече от това. А после се появява някой, който сутринта се е чудил дали да скочи от мост, да се гръмне, или да се нагълта с отрова, но го е отложил за утре и е отишъл да играе бiliarд. Играе за първи път в живота си и побеждава най-добрия. Никой не може да излезе настрейца му, защото е отчаян. Такива винаги уцелват. Но няма на света толкова отчаяни хора, на повечето само им се иска да са такива. Ти си изключение. Истински отчаян човек. Би могъл да спечелиш луди пари на бiliarд. Каквито дори Хосе не е виждал. А защо да не се пробваш и в голфа? В тази игра мангизите са по-големи, а принципът е същият, опитваше се Пиеро да разконцентрира Хасан, докато всяка негова топка безпогрешно намираще гупката. Мантинелата беше камо фуния, през която се изливаше още една голяма и безсмислена победа.

Стига за днес, каза италианецът. Но имаме още три жетона... Не, край... Невъзможно е да се сърдиш... Не се сърдя. Зная как става. Щях да се сърдя, ако ме беше победил някой друг. Ти не... Защо тогава не искаш да играем?... Стига ми толкоз. Черен ми е билиардът с теб. Звучи глупаво, но наистина ми е черен... Какво съм ти сторил?... Нищо, Пиеро млъкна, не искаше да наднича в чуждия живот, но и не искаше да изгуби на билиард, какво ти каза?... Нищо не ми каза. Спях, когато си дойде... Така ли? Дълбоко?... Не е важно. Спях... Добре де, какво ти каза, когато я видя последния път? Нещо е казала. Хасан го погледна с един от своите особено уплашени погледи, потръпна и подскочи. В движението му имаше нещо, което невероятно напомняше на движенията на малките черни рапъри по нийоркските улици, във всички случаи нехарактерно за човек, който скоро ще навърши петдесет. Хвана здраво Пиеро за раменете, така както бебето хваща първия протегнат пръст, разтърси го и изрече на своя език: *Друже мой!* Някога италианецът се ядосваше на подобни реакции, защото в неразбираемите думи на чуждия език му се счуваше псувня, но отдавна беше приел и тази негова слабост. Ако беше чувствителен към нещо и ако нещо можеше да трогне гребния орегонски мошеник, това беше любовта – особена, приятелска мъжка любов, в която няма никакви задни мисли, но докарва мъжа до сълзи. *Добре де, кажи ми*, звучеше, както звучи загрижен неаполитански баща, чиито двама синове мафиоти са попаднали в затвора, защото са отвлекли третия, който е местен съдия. *Глупаво е. Наистина е глупаво, няма смисъл, когато се разкаже*, погледът на Хасан срещна този на Хосе, което се случваше рядко, два-три пъти в годината. Испанецът затвори „Толедо Нюз“ и остави вестника на бара. *Аз казвам, че има смисъл*, вклучи

се в разговора той, щом аз го казвам, значи наистина трябва да има смисъл... Така е. Щом шефът казва, няма какво да мислиш... Ами, Хасан размаха ръце, сякаш сечеше въздуха, вчера сменях маслото на мотора, тя излезе на площадката, както си беше по нощница, попитах я какво прави тук на студа, студено е, муци, ще замръзнеш, тя каза няма, но се притеснявам за теб, за бърбреците ти, бърбреците ми са в идеално състояние, муци, казах ѝ, защо правиш това сега, попита тя, защото ми е кеф, казах ѝ, защо не закараш колата на автомонтьор, той да свърши тази работа, попита, защото ми е кеф, казах ѝ, а аз не те ли кефя, попита тя, разбира се, че ме кефиш, муци, защо тогава не си с мен, защото сега сменям маслото на колата, това не е нормално, каза тя, това наистина не е нормално, и тръгна боса по снега, ще замръзнеш, муци, казах ѝ, нека да замръзна, отговори, тази кола ще ме довърши, каза, двайсет и два литра за сто километра, имаш ли представа колко е това, попита, имаш ли представа колко харчат колите днес, чул ли си случайно за нефтена криза и пресметнал ли си колко даваме на месец за твоя бензин, можехме да обиколим света за тези пари, каза, можех малко да си почина в този живот, можех и аз да си намеря някакво занимание, както ти се занимаваш с тази кола, каза, ами намери си, Гели, би било хубаво, ѝ казах, как да си намеря, подскочаше тя на снега и викаше, как да си намеря, когато тая шибана кола харчи по двайсет и два литра на сто километра, а аз, Хасане, работя по осемнайсет часа на ден, докато ти се глезиш с нея и философстваш за изкуството, и не работиш нищо, каза, а, не, ти няма да снимаш за всеки, ти не желаеш името ти да попадне в надписите на някой холивудски боклук, ти не искаш да се продаваш, ти си гений, а Ангела нека работи и нека пукне, нека замръзне тук пред твоя буик, сега ще ти кажа, избирай какво

ти е по-важно в живота: тази кола или аз, ако тя ти е по-важна, аз отивам в лудницата, на секундата, защото повече не мога да издържа и няма: или ще продадем този боклук, тая скापана таратайка, и ще си купим японска кола, която харчи по пет литра на сто километра, а маслото ѝ не се сменя през ден, ще си купим хонда и сузуки и ще бъдем нормални хора, защо, Хасане, да не бъдем и ние като другите, попита, защо и ние да не можем да бъдем нормални хора, защо трябва да получа нервна криза, за да промениш ти нещо в живота, за да завиеш крушката в банята или да престанеш да хвърляш мръсните си чорапи под кревата, защо се съсипваме за такива гребни неща, кажи ми! Аа, не, ти нищо няма да кажеш, мълчиш, Хасане, винаги само мълчиш, гледаш как се скапвам и не казваш нищо, това е в твоя стил, но и аз съм от плът и кръв, Хасане, не съм някакъв шибан автомат, аз дишам, чуваш ли ме как дишам, пука ли ти понякога за това? Всеки нормален човек кара кола, която изразходва малко гориво и не замърсява околната среда, каза. Всеки нормален човек закарва колата си на автомонтъор, ако се повреди, каза. Само луди, които не са се приспособили, точно с тези думи се изрази: луди, които не са се приспособили, по цели дни зяпат в мотора и си цапат ръцете до лактите. Хасане, ръцете ти вонят на машинно масло, каза, това не може да се измие, каза, няма сапун, който да го измие. Тази чернилка остава за цял живот, каза, и после пипаш хляба с тези ръце, каза, ще ни отровиш, Хасане, каза. И това ще е най-малкото. Ако исках да се ожения за монтъор, щях да го направя, но не съм искала, Хасане! Освен това монтъорите оправят чужди коли, а не бърникат по своите, говореше, а аз виждам, че босите ѝ крака почервяват, после посиняват и стават морави, и вече зная, че утре ще получи възпаление на яйчниците, а след три дена ще престанат на функционират

бъбреците ѝ, и че ще умира в нашето легло и пак аз ще бъда виновен. Всичко това направих заради нас, ще ми каже, и пак няма да зная какво всъщност е направила, нито защо е било заради нас, както не разбирам защо сега ѝ пречи Буик Ривера, след като не ѝ пречеше през всичките тези години. И след като ми каза всичко, тя се обърна, преишляпа по снега и си влезе въкъщи. Гледах неговите цилиндри, след това нейните следи, после пак неговите цилиндри и пак нейните следи. И знаеш ли какво си мислех? Мислех си, че ще е най-добре да поляя и запаля и себе си, и Буик Ривера с бензин. И нямаше да ми трябват двайсет и два литра.

Слушаха така, както мъжете слушат оплаквания и интимни изповеди – с нехайна сериозност, сякаш хем се бързикам с него, хем са готови да воюват и да загинат за приятеля си. В това се таи и злорадство, което може би не би трябвало да се нарече така, някакъв мъжкарски рефлекс, какъвто притежава всеки мъж, все едно гали е вълк, мечка или човек, защото съзнателно или интуитивно се бори за челното място в глутницата. По тази причина интимните изповеди са толкова редки при мъжките приятелства и колкото и да са близки помежду си, мъжете, дори когато са приятели от петдесет години, не си споделят толкова, колкото си казват две приятелки, докато пътуват заедно в автобус на градския транспорт. Но колкото повече Хасан говореше, оставяйки водонагът от гуми да отеква в „Алхамбра“ и да отнася всичко, което му е на сърцето, включително и онова, което би било мъдро да премълчи и пред себе си, толкова по-сериозен и по-смаян биваше Хосе, чак докато от лицето му не изчезна вечната пронична гримаса. Преди отново да се появи, през тези няколко минути щеше да изглежда двайсетина години по-млад.